

ИССИКЛИККА ВА ГАРЕМСЕЛГА ЧИДАМЛИ НАВЛАРНИ ЯРАТИШ БҮЙИЧА МАТЕРИАЛЛАР

*ҚМИИ дотцент Холмуродова З.Д.
талааба ООТ-167-21 гурух Гелдиев А.А.*

Аннотация: В статье представлены сведения о засухо-, жароустойчивости и других факторах сортов и образцов озимой пшеницы на орошаемых землях. В связи с этим констатируется, что методы оценки устойчивости озимой пшеницы к засухе и жаре могут быть определены на разных стадиях вегетационного периода и на первой фазе стадий развития.

Ключевые слова. Озимая пшеница, засуха, жара, устойчивость, сорт, рисунок, рост, урожайность, количество клубней, длина, урожайность, качество зерна.

Abstract: The article presents information on drought, heat resistance and other factors of varieties and samples of winter wheat on irrigated lands. In this regard, it is stated that methods for assessing the resistance of winter wheat to drought and heat can be determined at different stages of the growing season and at the first phase of development stages.

Keywords: Winter wheat, drought, heat, resistance, variety, pattern, growth, yield, number of tubers, length, yield, grain quality.

Аннотация: Мақолада кузги буғдой нав ва намуналарининг суғориладиган ерларда қурғоқчилик ва иссиқлика чидамлилиги ва бошқа омиллар бўйича маълумотлар келтирилган. Шу аснода кузги буғдойнинг қурғоқчиликка ва иссиқлика чидамлилигини баҳолаш усувлари ўсув даврининг ҳар хил босқичларида ҳамда ривожланиш босқичларининг биринчи фазасида аниқлаш мумкинлиги баён қилинган.

Калит сўзлар. Кузги буғдой, қурғоқчилик, иссиқлик, чидамлилик, нав, намуна, ўсув, ўнувчанлик, илдизчалар сони, узунлик, ҳосилдорлик, дон сифати.

Кириш. Ўзбекистонда буғдой экиладиган минтақалар иқлимининг асосий хусусиятлардан бири қурғоқчил ва иссиқ шароит ҳисобланади. Ўзбекистонда тез-тез содир бўладиган қурғоқчилик буғдойнинг ўсув даври давомида ўсимликка катта таъсир кўрсатиб, ҳосилдорлик ва дон сифатининг пасайишига сабаб бўлади. Шунинг учун Ўзбекистонда яратиладиган янги навларга

қўйиладиган асосий талаблардан бири-бу юқори маҳсулдорликка эга бўлган ҳолда қурғоқчилик ва иссиқлика чидамлилик хусусиятидир. Юқоридагиларни инобатга олган ҳолда қурғоқчиликка чидамли навларни ўрганиш ва танлаб олиш мақсадга мувофиқдир.

Тадқиқот предмети ва услуби. Тажрибада келиб чиқиши турли экотипларга мансуб 100та нав ва нав намунаси устида иш олиб борилди. Қурғоқчиликка чидамли навлар яратиш мақсадида юмшоқ буғдой нав ва намуналарининг қурғоқчиликка чидамлилиги лаборатория шароитида уруғларнинг сахароза эритмасида униб чиқиши, илдизчалар сони ва узунлигини баҳолаш асосида ўрганилди. Ўсимликларнинг қурғоқчиликка чидамлилигини аниқлашнинг биринчи усулларидан бири 1927 йилда А.Булингера томонидан асос солинган уруғларни сахароза эритмасида ўстиришдан иборат. Биз олиб борган тажрибада қурғоқчиликка чидамлилик даражаси Н.Кожушко услуби асосида, Дон ва дуккакли экинлар илмий-тадқиқот институти Қашқадарё филиалининг ўсимликлар физиологияси лабораториясида аниқланди.

Тадқиқот натижаси. J.Lelleunинг таъкидлашича, қурғоқчиликка чидамлилик буғдой ўсимлигининг барча ўсув даврида бирдай бўлмайди. Қурғоқчилик, маълумки, тезда кенг майдонларни қамраб олади ва экинларнинг ҳосилдорлигини кескин пасайтиради. Бунинг натижасида қишлоқ хўжалик экинлари катта зарар кўради. Қурғоқчиликка қарши курашнинг муҳим тадбирларидан бири экинларнинг қурғоқчиликка чидамли навларини яратишдир.

Ушбу тадқиқотда Ўзбекистон шароитида қурғоқчиликка бардошли, иссиқлика чидамли буғдой навларини яратиша жаҳон колекцияси намуналари ва бошланғич манбаларни қурғоқчиликка ва иссиқлика чидамлилигини лаборатория шароитида баҳоланди. Бугунги кунда ўсимликларнинг қурғоқчиликка ва иссиқлика чидамлилигини баҳолаш усуллари ўсув даврининг ҳар хил босқичларида ҳамда ривожланиш босқичларининг биринчи фазасида аниқлаш мумкин.

Р.А.Бородинанинг таъкидлашича эритма концентрациясида уругни ундиришда ҳар йили тузатма киритиб бориш лозим. Чунки ҳар хил йилда етиштирилган уруғларда униб чиқиш қуввати турлича бўлади. Ғарбий Сибир шароитида баҳорги юмшоқ буғдойни қурғоқчиликка чидамлилигини ўргангандан О.И.Гамзиков ва Л.Г.Гудиновалар ҳам юқоридаги фикрга келишган.

конференция: Илмий конф. маъruzалар тўплами. 17-18 май 2004. – Тошкент, - Б.412-414.

2. Р.А.Бородина. "Комплексная физиологическая оценка засухо-и жароустойчивости озимой пшеницқ в условиях Узбекстана".(Методические указания).
3. Умиров Н.Ж., Хайитбоев А.Х., Нурбеков А.И. Юмшоқ буғдойнинг жаҳон коллекция намуналаридан бошланғич материаллар. //Ўзбекистонда буғдой селекцияси, уруғчилиги ва етиштириш технологиясига бағишиланган биринчи миллий конф. Т. 2004. Б.112-126.
4. М.А.Аманов. "Устойчивость пшениц Узбекистана к неблагоприятным факторам среды". "ФАН". Ташкент-1978 г.